

אין ספק שזוהי היסטוריוסופיה שרירותית, גם אפשר לומר שיותר משתוכל לתרום למח" שבה המדינית ריהי בגדר "דרש" אישי, פרטי, "מעניין" כשלעצמו, אבל גם מוסיף טישטוש על הירהורי-לב, אף-על-פי-כן אין כאן מקום, כמובן, לזיכוח ולעירעור, שהרי זוהי קודם-כל תעודה אישית סובייקטיבית, וכל עיון בזיקתה ל"עובדות" או לחקירות כלשהן יהיה בלתי-רלבנטי עד כדי גיחוך.

תמונת-העולם הזאת, ה"אני מאמין" הזה, באו על ביטויים השלם ביותר בפואמה "פסח על כוכים", שראתה אור בראשונה לפני תשע שנים, עשתה בזמנו רושם מסוים אף זכתה לפרשנות נרחבת. אבל מצטיירים הם ביתר-בילור, אם גם בהדגשה "רעיונית" פחות, עוד בצרור-השירים, "על חכמות דרכים" (1942), שהוכלל אף הוא בקובץ שלפנינו, שהוא "כיגוסה השלם הראשון" של שירת אבות ישראל. שירי "על חכמות דרכים" עדיין הם הפועלים על הקורא את הפעולה החזקה ביותר; אולי מפני ששם עדיין שומר המסור רר על כמה כלים חיוניים של מלאכת-השיר ושיחיושיג אנושי, ואף כי תכופות הוא מגיע עד גבול ה"הרמסיות" הרי אך בנדיר הוא מרחיק הרבה אל מעבר לו. קטעי הפרווה המעטים ששובצו ב"רעם" הם נאות-מדבר משיבינפש. אולי כדאי שיוסיף עליהם ישורון, עם הזמן...

צ. ק.

השושנה הכחולה

משה גיורא מפרסם משיריו זה למעלה מעשרים שנה, ומבחינה זו לפחות אפשר לראות בו אחד מ"קשישי הצעירים". במשך הזמן הזה פירסם, כמדומה, שני קבצים לפחות. "השושנה הכחולה" כוללת משיריו הראשונים והאחרונים כאחד, וכן גם כ־30 עמודי תרגומים, משירי בירון, דה'מיסה, דירותי פארקר ופטרנק.

כבחינה שאיננה כרונוולוגית בלבד אולי היא בעלותך עוד יותר. השירים בכללותם, ראשונים כאחרונים, אף שניכרים בהם עקביותם של משוררים בניימינו -- וכן בחירת המשוררים הזרים שאליהם נמשך

הסתם יהיה בו כדי להסב לו צער במיוחד, מפני שניכר כי באמת-ובתמים מבקש הוא להשמיע באזנינו איזה לקח, איזה דבר-מוסר, איזו בשורה בעלת משמעות ציבורית-מדינית דוחקת ביותר -- להשפיע עלינו איזו השפעה רעיונית. מבעד לחומה עבה, אך שקופה, של זכוכית אנו רואים אותו אל-נכון: שפתיו נעות והוא עושה לנו סימנים של דחיפות וקוצר-רוח, אבל קולו לא יישמע ודבריו לא יגיעונו; רק אם נתאמץ מאד נוכל להבין, על פי תנועות השפתיים, ועל דרך ההשערה בלבד, אייאלה הגאים והברות, ועירפה זעיר-שם...

בעצם, אולי הגזמנו מעט. רעיון-אב אחד או שנים אפשר בכל-זאת לתפוס, בבהירות יחסית, לפחות לאחר עיון משווה במספר שירים, ובתוך הערפלים הכבדים שמפל עבר אפשר לנחש את קיומם כמעט בכל יתר השירים. אלו הן אבני-שתייה של כל הגותו, הרגשת-לבו ובשורתו הציבורית, ביטוי-מפתח לאישיותו הפיוטית -- שעצם קיומה איננו כלל בחוקת ספק. זהו רעיון מקורי, אישי מאוד, חריף, מיוחד-במינו למדי, אם גם לא מורכב ביותר; השורות שכתב המלביה"ד על גב הספר יש בהן כדי למצותו מיצוי מספיק לצורך ענייננו, ואין לנו אלא להביאן פה לפני הקורא:

"...וזכרונות העיירה בפולין ומראה נוף ארצנו ותושביו הערביים לא נשאר בלב המשורר שתי רשויות נפרדות. אם באב ובאם מן העיירה מתגלה היהדות בניצח נוצה האחרון, זה שבו הובאה אל המשורר, הרי שבפדוי ובפדוית מתגלה היהדות הקדומה של אברהם. יצחק ויעקב. בעיירה של ה"הגנדה" ובמאהל מגלה ישורון תוכן רוחני אחד וזו מוסיף אחד של תרבות ארוכה ורצופה. שואת יהדות אירופה והאיבה הגדולה שבין בני עבר לבני ערב' הם בעיניו שני פנים של אסון לאומי אחד".

* אבות ישורון: רעם (שירים); הוצאת אגודת הסופרים העבריים ליד דביר, תשכ"א; 222 עמ'.

„השושנה הכחולה“, וביתר-ייחוד בשיר שהוא
אולי מיטב יצירתו ממש, „חנום“ (ע"ע 56/7).
שכך פתחתו:

הליל מט לגווע בין הרים:
הסהר יט עצב כנעורים:
הערפל רוחש בהרהורים:
גולל מזרח שוליו הפוערים.

ה. פ.

נחושתיים והללויות

זה ספרו החמישי של מ. בסוק ב-27 השנים
האחרונות. לפיכך מאכזבת העובדה שעדיין
כשר בעיניו לכינוס בספר כל שיר וספקי
שיר רק משום שיצא מתחת ידו.
הנה, לדוגמה, שורה של „קושיות“ אפיי-
ניות למדי לקובץ שבידנו:

למה מרעות עיניים נורתני? / למה מן
היין ציערתני? / לראות האין חיבר-
תני?

ועוד שלש שאלות והשיר תם:

למה קשב יחולים בגוף קטלת, / למה
כשף של עולים מן החצוף החדלת, /
זרע אבדון למה בו שתלת!

קשה מעט להבין, כמובן, מה שואל המשורר,
את מי הוא שואל, ולמי זה איכפת. שום
חוויה אינה גרמזת מן השאלה המשולשת,
המסתיימת בסימן-קריאה דווקא, לא כל שכן
משלש הראשונות המסתיימות בסימן-שאלה
כדין, יבשות ופורמליות כפרטיכל של ישר-
בת-מוכירות.

עם זאת עושה בסוק וגם מצליח בבואו
לתאר מציאות חיה, ללא סימולת שהיא
למעלה מכוחה, ובלי סבר פני פילוסוף,
שאיננו מטבעו.

עושות-רושם ואמיתיות הן השורות הרח-
בות, הפשוטות, המתרווננות לענין — וכענין:

„פתח היום:

אני השער הנפתח. העיניים הנפקחות
בחלון.

הדרכים העוקרות מבתן. התפילות היוצ-
אות מן הלב.

ומהם ראה לתרגם, אף כי גם בתוכם יש
מן ה„מודרניים“ — מפיקים מין רומנטיות
צרופה, שרק במאמץ מסוים אפשר להאמין
שהיא נחלתו של בן הדור הזה. האמנם היה
בין השמות ה„נודעים“ בשירתנו החדשה מי
שכתיבתו רומנטית כל-כך? — אולי זו
שניאור לבדו. אולי טשרניכובסקי, בכמה
משיריו הראשונים, הראשונים.

יש כאן רומנטיות נסערת ורומנטיות מאו-
פקת; פאתטית ופסטוראלית, תקיפה וענוגה,
מאזונית ומינורית, „לאומית“ ו„אישית“.
אפייני הדבר: חולשה מיוחדת יש למשורר
לכליל-סונטות. גם מקפיד הוא היטב על
מלאכת השיר ונקיחותה, כמסורת, אינו נזקק
לניסויים, להידושים, לשבירת-כלים ופריצת-
גדרות. הודות לשמרנות זו, לאיזון פנימי
זה, לנאמנות-עצמית זו, יכול הוא להוליכנו
גם עתה על „במתי חלד“ (ע' 121) ולשיר
בלשון —

לעורים את נפשם כפינור ובקשת
לאורג חלופו עם העד שבנוי,
אין מהבל מסגד למכורה ולגוי
כי בכל הניבים — שירתו הלוחשת.

כדרך ששר לפנים, בכליל „הבוסתן“:

לדשן בדמו התוסס דור נכרי —
זה חלקו של גנור מגזעים וצמרת,
אם ינק באבן טל-חיים ועוז-מרד
או לעג כשועל למעוף הנשרי.

(„העיט“, ע' 78)

ובדומה לדרך שירתו באביב-ראשיתו, בשנת
תרצ"ח („פעמי גורל“, ע"ע 20/1):

אנו עולים על גרדום לפנות-בוקר
בגלוי, לעיני העולם! —
אנו נקטלים ודמנו ניגר
באופל-מחתרת.

הציוריות והמלודיות, שהם עמודי-ידין-ובועז
של שירת גיורא, יש להן בכל-זאת גילויים
מרעננים יותר — בפרט במחזור-השירים

* משה גיורא: השושנה הכחולה (שירים);
הוצאת „עדית“, תש"ך; 159 עמ'.